

Natuur.oriolus

bpost
PB-PP
BELGIE(N) - BELGIQUE

Retouradres: Natuurpunt,
Coxiestraat 11, 2800 Mechelen

VLAAMS DRIEMAANDELIJKS TIJDSCHRIFT VOOR ORNITHOLOGIE | APRIL-MEI-JUNI 2015 | JG 81 | NR 2
NATUURPUNT | COXIESTRAAT 11 | B-2800 MECHELEN

natuurpunt
Studie

Weidevogelbeheer
Noorderkempen

37

Rui bij zangvogels

47

Interspecifiek voeder-
gedrag bij Staartmees

56

Is er nog een toekomst voor Grutto in de Noorderkempen?

Deel 2: weidevogelbeheer

› Stijn Leestmans & Marc Smets

In *Natuur.oriolus* 81(1) hebben we in deel 1 de evolutie van de aantallen van Grutto's *Limosa limosa* in de Noorderkempen beschreven. In dit luik gaan we dieper in op het weidevogelbeheer in functie van Grutto zoals dat vandaag wordt uitgevoerd in de Noorderkempen. Aan de hand van een aantal gebieden bespreken we de problemen en noden van de Grutto in de Noorderkempen. We nemen ook de hier afgesloten beheerovereenkomsten onder de loep. Tenslotte bespreken we de toekomst van Grutto in de Noorderkempen.

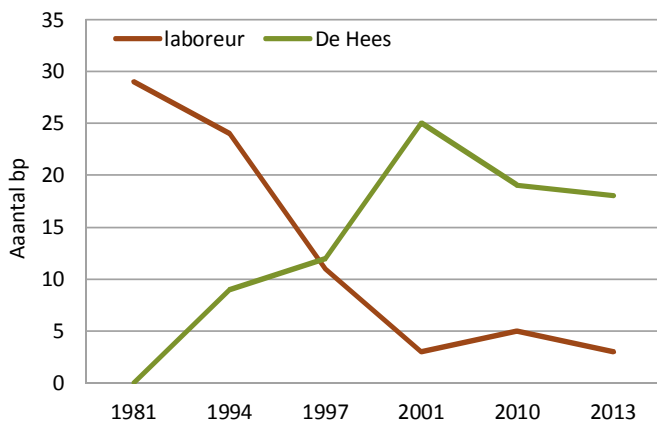
› Grote weidevogelperceel (met de 2 vennen) van 16 ha van De Hees. Typisch (half) open RVK-landschap van de Noorderkempen met op de achtergrond Labreur en stukje van het Heesbos. (Foto: provincie Antwerpen)

Huidige weidevogelbeheer

Het weidevogelbeheer in de Noorderkempen is afgestemd op Grutto. Deze soort is de meest kritische weidevogelsoort die nog een levensvatbare populatie heeft. Watersnip *Gallinago gallinago* en Tureluur *Tringa totanus* komen verspreid en in lage aantallen voor en Kemphaan *Philomachus pugnax* is al decennia uit het gebied verdwenen als broedvogel. Het is dan ook logisch dat Grutto het ijkpunt is om het weidevogelbeheer op af te stemmen. In het eerste deel bespreken we aan de hand van een aantal voor weidevogels beheerde gebieden de noden en problemen waar Grutto in de Noorderkempen mee te maken heeft.

De Hees

Bij de uitvoering van de ruilverkaveling (RVK) Sint Lenaarts in 1992-1993 werden in de zogenaamde zones 'maatregelen tot landinrichting', voortaan natuurbouwzones genoemd, maatregelen genomen voor weidevogels en Kamsalamanders. In de Hees werden 25 ha uit intensief landbouwgebruik genomen: grachten werden gedempt, voormalige vennen hersteld en een verschalingsbeheer opgestart. De gronden zijn in eigendom van de Vlaamse Overheid en worden in samenspraak met plaatselijke landbouwers beheerd. Vóór de ruilverkaveling was het deelgebied Labreur binnen de RVK St-Lenaarts het beste gebied voor weidevogels. In 1981 broedden

Figuur 1. Overzicht van het aantal broedparen Grutto in de deelgebieden Laboreur en De Hees.

Figure 1. Evolution of the number of breeding pairs of Black-tailed Godwit *Limosa limosa* in sub-areas Laboreur and De Hees.

hier 29 paren Grutto, in 2013 nog 3 (Figuur 1). In het deelgebied De Hees gebeurde het omgekeerde en ging de populatie sterk vooruit. De Grutto's trokken weg uit de Laboreur dat nu volledig is ingericht voor landbouw. Vermoedelijk verhuisden ze naar De Hees. Beide gebieden liggen naast elkaar en worden gescheiden door de N115.

De 25 ha aan natuurbouwzones in De Hees hebben niet kunnen voorkomen dat de populatie van Grutto van beide gebieden is afgenomen van 33 broedparen in 1994 tot 21 in 2013. In totaal is de populatie met 30% afgenomen.

Uit het overzicht van tabel 1 blijkt dat de meeste soorten stabiel blijven, zij het in (zeer) kleine aantallen. De Grutto's broeden de laatste jaren voornamelijk op één perceel van 16 ha dat centraal in het gebied ligt (zie foto). De openheid rond het perceel is optimaal (in een straal van 450 m is geen opgaande begroeiing) waardoor predatoren meer afstand moeten afleggen en weidevogels meer tijd hebben om ze weg te jagen. Hierdoor ligt de predatiedruk relatief

laag. De laatste twee jaren doet de gruttopopulatie het slecht en vermoedelijk heeft dit te maken met de twee droge voorjaren van 2013 en 2014. Het reliëf en de waterhuishouding zijn na de ruilverkaveling op die percelen intact gebleven, met als gevolg veel plas dras plekken in het voorjaar die (afhankelijk van het weer) vanaf april droogvallen. Hierdoor zijn er veel slikplaatjes en blijft een korte vegetatie aanwezig, waar kuikens makkelijk insecten vinden en snel kunnen opdrogen na een verblijf in het natte, langere gras errond. Maar in droge voorjaren vallen de natte depressies te snel droog en wordt de grond te hard voor volwassen vogels om nog makkelijk voedsel te vinden. Hierdoor stellen vogels hun broedpoging uit en als de droogte te lang aanhoudt zien ze er zelfs van af. De broedparen die uiteindelijk wel tot broeden overgaan, zitten een paar weken achter op het normale broedschema. Zo waren in 2014 de kuikens pas na 10 juli vliegvlug. Ook de overlevingskans van kuikens daalt als de grond te vroeg en te snel uitdroogt (Oosterveld *et al.* 2008). Als er geregeld droge voorjaren voorkomen kunnen populaties, zoals in De Hees, snel achteruit gaan.

Ondanks de relatieve grootte van het weidevogelperceel (16 ha) blijft dit perceel toch gevoelig voor grondwaterdaling (zeker bij langdurige droogte). In het omliggende landbouwgebied zakt in het voorjaar de grondwaterstand sneller weg door drainage, grondwaterwinning en diepere grachten die het water sneller afvoeren. Gezien het perceel hydrologisch niet gescheiden is van het omliggende landbouwgebied heeft dit vooral in droge voorjaren gevolgen voor het grote weidevogelperceel. Voldoende grote oppervlakten onder weidevogelbeheer zijn dus belangrijk.

Ruilverkaveling Weelde

De ruilverkaveling (RVK) Weelde is de eerste en tot nu enige RVK in de Noorderkempen die sinds de afbakening van de Vogelrichtlijngebieden (1988) een aanzienlijke overlap kent met zo'n Vogelrichtlijngebied (Natura 2000). Bij deze RVK is in 2004 53 ha ingericht voor natuur. In 2001 werd aan de hand van een computermodel nagegaan welke invloed de werken van de RVK op de aanwezige gruttopopulatie zou hebben. Dit om te zien of er aan het *stand-still* principe kan worden voldaan. Deze werkwijze moet het mogelijk maken om verschillende beheer- en inrichtingsvoorstel-

Tabel 1. Overzicht van het aantal broedparen van typische weidevogelsoorten binnen deelgebied De Hees.

Table 1. Overview of the number of breeding pairs of typical meadow birds within subarea De Hees.

De Hees	1994	1997	2001	2005	2008	2011	2012	2013	2014
Bergeend	-	-	1	1	1	1	1	2	1
Slobeend	-	1	-	1?	-	0	1	1	0
Grutto	9	12	25	25	20	21	20	18	16
Kievit	22	-	68	-	-	-	-	-	40-50
Wulp	3	-	1	1	1	1	2	2	3
Scholekster	4	-	5	4	-	4	4	5	4-5
Watersnip	-	-	1	0	0	0	0	0	0
Tureluur	-	-	0	1?	0	0	0	0	0
Kleine Plevier	-	-	-	-	0?	1	0	1?	1?
Patrijs	-	-	-	-	3	-	-	2	2
Gele Kwikstaart	-	1	1	0?	3	3-4	4	4	2
Veldleeuwerik	-	-	-	-	3	3	2	3	2-3
Graspieper	-	-	-	-	6	6	4	4	5

► Variatie in vegetatie op het grote perceel in De Hees. Mei 2013
(Foto: Stijn Leestmans)

len te beschrijven en te evalueren. Het model is opgebouwd rond Grutto omdat de soort strengere habitateisen stelt dan andere weidevogels en ook omdat er rond deze soort al veel onderzoek is gedaan hieromtrent.

Voor meer achtergrond rond het model verwijzen we naar Leestmans (2001) en Struyf (2001).

Uit de analyse bleek dat na de uitvoering van de ruilverkaveling veel potentieel geschikt habitat zou verdwijnen.

Indien er geen rekening gehouden wordt met verschuivingen van broedparen (vanuit het ingerichte landbouwgebied naar de natuurbouwzones) zou er een daling zijn van 53% van de gruttopopulatie. Er zou dan niet voldaan zijn aan het *stand-still* principe. De ruilverkavelingen St-Lenaarts en Merksplas leren dat verschuivingen van broedparen van Grutto's plaatsvinden naar natuurbouwzones, zodat kan verwacht worden dat het aantal toch nog op hetzelfde peil zou kunnen blijven.

Tabel 2 geeft de evolutie weer van de belangrijkste weidevogelsoorten en de bijlage I soorten van de Vogelrichtlijn die moesten opgevolgd worden door een officieel monitoringsprogramma (Leestmans *et al.*, 2010 en Leestmans *et al.* in voorbereiding).

► Tabel 2. Evolutie aantal broedparen RVK Weelde .

► Table 2. Evolution in the number of breeding pairs in subarea RVK Weelde.

evolutie bp RVK Weelde	2001	2006	2009	2013	%
Grutto	17	6	1	3	-83
Wulp	6	6	3	6-7	=
Kievit	78	78	72	61-65	-20
Veldleeuwerik	13	10	8	6	-54
Graspieper	14	11	12	11	-22
Scholekster	8	4	4-5	4-5	-37,5
Gele Kwikstaart	5	4	7	13	+160
Blauwborst	0	4	4	6	↗
Boomleeuwerik	0	2	0	1(2)	↗
Zwartkopmeeuw	0	0?	1-2	0?	=

In het model van 2001 was voorspeld dat een daling van 53% zou plaatsvinden door de RVK. Echter, 10 jaar na de uitvoering van de RVK blijkt dat Grutto met 83% is afgenomen en in 2009 bijna verdwenen was als broedvogel. Van verschuiving van de gruttopopulatie naar de natuurbouwzones blijkt in de praktijk helemaal geen sprake.

De reden van de daling van de gruttopopulatie ligt bij het beheer en de inrichting van de natuurbouwzones binnen de RVK. De natuurbouwzones liggen bovendien te ver uit elkaar wat zorgt voor versnippering, waardoor ze te klein zijn om een gezonde weidevogelpopulatie op lange termijn in stand te houden. Tevens veronderstellen we dat als neveneffect van de versnippering van de natuurbouwzones de predatiedruk op elk perceel verhoogt. Tot 2010 was het beheer ook niet optimaal om de botanische doelen te halen. Vanaf 2010 zijn enkele aanpassingen gebeurd in het beheer (o.a. om de dominantie van Pitrus tegen te gaan) en dat wierp onmiddellijk zijn vruchten af met in 2013 drie broedparen Grutto's.

De natuurbouwzones zullen niet ontsnappen aan de invloed van kweldrukvermindering, omdat in de hoger gelede landbouwzones diepere grachten werden gegraven en landbouwers bijkomende drainagebuizen hebben aangelegd. Het water in de natuurbouwzones kan hierdoor in de toekomst vooral bestaan uit regenwater in plaats van mineraalrijk kwelwater. De percelen kunnen sneller opdrogen omdat de kweldruk vermindert. Een droog voorjaar heeft een grotere invloed dan vroeger, toen in de percelen nog kwel naar boven kwam (de lange termijn trend van De Hees geeft dit ook aan). Goede inrichting, beheer en keuze van de percelen die voor natuur ingericht worden zijn essentieel om op lange termijn weidevogelpopulaties op peil te houden.

Turnhouts Vennengebied (TVG)

Het TVG is in eigendom of beheer van Natuurpunt en ANB. De totale oppervlakte beheerd als natuurgebied is ongeveer 455 ha, waarvan 96 ha geschikt is voor Grutto's. De percelen die in functie van weidevogels worden beheerd liggen veelal in het meest open gedeelte van het Turnhouts Vennengebied. Hier heeft de openheid een diameter van 650 meter, waardoor predatoren zoals Zwarte Kraai *Corvus corone* en Buizerd *Buteo buteo* relatief grote afstanden moeten afleggen voor ze bij de nesten of kuikens geraken.

Het succes van het Turnhouts Vennengebied (zie figuur 2) is vooral te danken aan een hydrologisch beheer van de weilanden waarbij

hoge waterstanden zolang mogelijk worden aangehouden. Hierdoor ontstaan permanente plassen die enkel in de zomer opdrogen maar ook veel plasdrassituaties (zie ook De Hees). De enorme aantrekkingskracht op weidevogels werd snel duidelijk, maar zorgde in de beginjaren nog voor veel vogels die in aanpalend raaigras gingen broeden en daar steevast werden uitgemaaid. Vandaag de dag is door de toegenomen oppervlakte beschermd grasland rond deze plassen de populatie voor een belangrijk deel op deze reservaatpercelen te vinden. Graslanden met weidevogelbeheer rond deze plassen zijn dan ook een must. Grutto's maar vooral Tureluurs die van hoger gras houden verkiezen soms toch nog de intensieve landbouwpercelen naast aangelegde plassen. Op deze manier worden de plassen in natuurpercelen in een landbouwmatrix ecologische vallen. Grote oppervlakten met een vochtgradiënt zijn erg belangrijk voor weidevogels. Voor jonge weidevogels zijn opdrogende slijkoevers, waar het vaak krioelt van het insectenleven, een rijke voedselbron. Ook zijn deze slikranden voor

» Kleine Klottergaard, Turnhouts Vennengebied. Via natuurinrichting werden een aantal sterk verboste vennen terug opengemaakt waardoor de Kleine en Grote Klottergaard snel als slaapplek aantrekkelijk werden voor Grutto's *Limosa limosa* en andere steltlopers. (Foto: Patrick Geerts)

veel doortrekkende steltlopers een ideale tussenstop op weg naar het noorden. Zelfs bij slechter weer zijn deze plekken insectenrijker dan bloemrijke weiden waar dan voor de kuikens minder te halen valt. Vooral kuikens van Kievit *Vanellus vanellus* en Tureluur profiteren van de slikranden.

Toch bedreigen vele gevaren het gebied (en ook de andere weidevogelgebieden). De grachten aan de wegranden door het gebied worden door de gemeentes machinaal steeds verder uitgediept. Dit heeft niet alleen hydrologische consequenties maar ook veel jonge Kieviten, die vaak op voedsel jagen in de grachten, komen om als de randen te stijl zijn.

Semiverharding van de zandwegen veroorzaakt meer en sneller verkeer. Bijna vliegvlugge kuikens van Grutto's worden zo soms doodgereden. Toenemende recreatie en zelfs eierverzamelaars en voliëhouders op zoek naar weidevogels veroorzaken nog steeds aanzienlijke verliezen. Enkel een duidelijk gericht beleid kan de reeds geleverde inspanningen verzilveren zodat we ook in de verdere toekomst nog kunnen genieten van weidevogels.

Het beheer van de weidevogelpercelen door Natuurpunt is vooral gericht op beweiding, vanaf 15 mei met iets minder dan één grootvee eenheid (GVE) per ha en vanaf 15 juni onbeperkt. De negatieve impact op de legsels en jongen is dan zeer klein in de eerste periode en na 15 juni mogen er in principe meer dieren op om de grasmat zo kort mogelijk de winter te laten ingaan. Door de minimale begrazing in mei ontstaat er een meer open patroon in de grasmat, wat goed is voor de jonge weidevogels. Door te sterke bemesting uit het verleden en de extensieve begrazingsdruk kan een zekere verzuivering plaatsvinden waardoor maaien in de nazomer soms noodzakelijk kan zijn. Bij het in beheer nemen van weilanden worden deze aanvankelijk gemaaid, maar naarmate de vegetatie opener wordt kan er overgeschakeld worden naar begrazing ter voorkoming van te sterke verschraling. De kunst is een structureel rijk grasland te laten ontstaan met veel afwisseling tussen kort en hoger gras met veel bloemen. Door extensieve begrazing krijgt men vanzelf vegetatiestructuren die optimaal zijn voor kuikens waardoor voedselgebieden met korter gras steeds worden afgewisseld met langer gras waar optimaal dekking kan gezocht worden. In de toekomst zal het een zoektocht blijven naar een evenwicht in de grasmat dat zowel voor weidevogels als bepaalde planten en insecten voldoende kansen geeft.

» Ezelsgoor, Turnhouts Vennengebied. Bloemrijk hooiland met Margriet als aspectbepalende plant. In zulke hooilanden met veel dekking en insecten voelen Grutto's *Limosa limosa* en Wulp *Numenius arquata* zich thuis. (Foto: Patrick Geerts)

Momenteel denkt men eraan om de weidevogelpercelen in het TVG af en toe te bufferen met basaltmeel (is een natuurlijk materiaal met een hoog gehalte aan kalk), zodat dominantie van Pitrus kan vermeden worden en de grasmat aantrekkelijk blijft voor de grazers en vogels. In feite komt het neer op een inrichting en beheer van het gebied zoals het was tussen 1920 en 1940 gecombineerd met het beheer van toen.

Het beheer en de openheid van de weidevogelpercelen resulteren in hoge aantallen van Grutto en Wulp *Numenius arquata* (figuur 2). Een optimaal hydrologisch beheer heeft daarom een dubbel positief effect. Het trekt veel vogels aan die vervolgens meer broedsucces hebben, omdat predatoren minder kansen hebben dan in kleine geïsoleerde populaties van Grutto.

In het Turnhouts Vennengebied hebben aankopen van landbouwgrond en geschikt beheer vanaf begin jaren '90 geleid tot een toename bij Grutto en Wulp. Vanaf de eeuwwisseling zijn beide soorten stabiel. Toch kunnen beide soorten op termijn nog toenemen. Momenteel is het TVG het beste deelgebied binnen de metapopulatie Grutto van de Noorderkempen. Er zijn nog veel percelen die kunnen aangekocht, ingericht en beheerd worden, waardoor het broedgebied aanzienlijk kan uitgebreid worden.

Beheerovereenkomsten

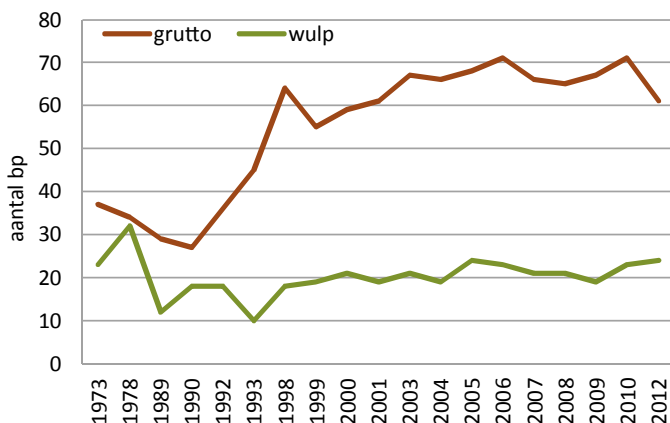
Beheerovereenkomsten (BO) zijn vrijwillige 5-jarige overeenkomsten tussen een landbouwer en de Vlaamse Overheid. De landbouwer neemt een aantal maatregelen (zoals uitstel maai- of beweidingsdatum) en in ruil daarvoor krijgt hij een jaarlijkse vergoeding. Aanpassen van de hydrologie, aangepaste bemesting en het graven van depressies zitten niet in een beheerovereenkomst. Vanaf 2000 konden de eerste landbouwers beheerovereenkomsten sluiten en sindsdien is er een gestage stijging in het aantal hectaren onder een beheerovereenkomst (zie figuur 3).

Vanaf 2010 is er een sterkere stijging in het aantal ha onder beheerovereenkomst weidevogelbeheer. Het aantal beheerovereenkomsten in de provincie Antwerpen (98 % wordt in de Noorderkempen afgesloten) stijgt lichtjes, maar blijft aan de lage kant. Zeker in verhouding tot het aantal weidevogels (zie deel 1 van dit artikel).

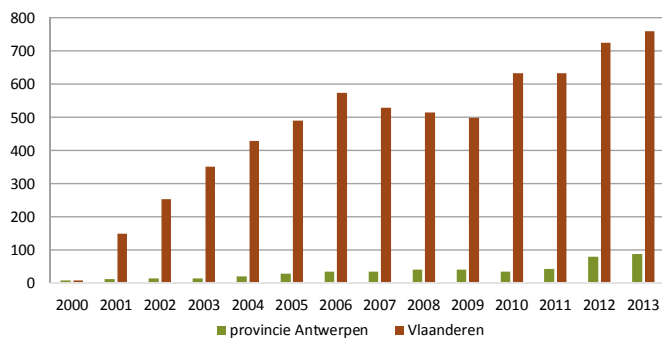
Grutto *Limosa limosa*. 29 april 2015. Turnhouts Vennengebied, Zandvenheide (Foto: Ivan Dalen)

Dit is te verklaren doordat de gronddruk in de Noorderkempen hoger ligt dan in de rest van Vlaanderen. Figuur 4 geeft de evolutie in de melkveehouderij weer van 2001 tot 2014. Vanaf het begin van de eeuw ligt de melkproductie/ha (in liter weergegeven) in de

Figuur 2. Aantallen broedparen van Grutto en Wulp in het Turnhouts Vennengebied.

Figure 2. Evolution in the number of breeding pairs of Black-tailed Godwit *Limosa limosa* and Curlew *Numenius arquata* in Turnhouts Vennengebied.

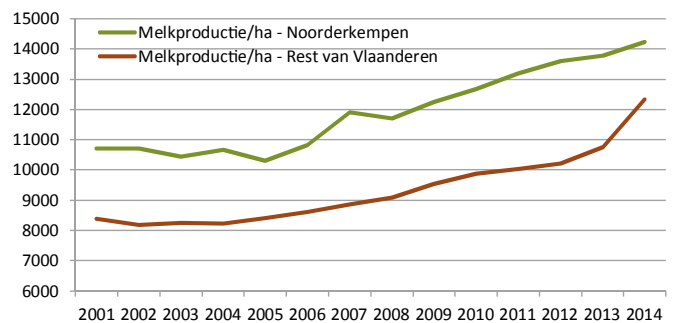
Figuur 3. overzicht aantal ha BO weidevogelbeheer Vlaanderen.

Figure 3. Evolution of the number of hectares with meadow bird agreement in Flanders.

Noorderkempen al veel hoger dan in de rest van Vlaanderen. Tot 2006 blijft dit stabiel, maar in de Noorderkempen is vanaf dan een sterke stijging tot 14.231 liter in 2014. In de rest van Vlaanderen tekende deze stijging zich pas af sinds 2013. In het begin lopen de stijging van de oppervlakte en die van de melkproductie in de pas, maar vanaf 2013 is de productie van de melk enorm toegenomen. Door de afschaffing van het melkquotum zijn melkveehouders vanaf 2015 niet meer beperkt in de hoeveelheid liters die zij mogen leveren, veel bedrijven hebben hierop geanticipeerd door meer dieren te houden. Ook is de efficiëntie van de melkproductie van de melkoeien toegenomen, enerzijds door verbeterde genetica en anderzijds door een aangepaste voeding (o.a. koeien blijven op stal staan en kunnen daardoor meer melk produceren). Een hoger aantal runderen geeft een grotere melkproductie, maar ook meer mest (nutriënten). Als de bedrijfsoppervlakte niet in dezelfde verhouding mee stijgt, vergroot de druk op de beschikbare grond van de landbouwer. In de Noorderkempen moet per ha bedrijfsoppervlakte de mest van 1.7 koe worden afgezet, terwijl dit in de rest van Vlaanderen 1.4 koe is (Tiber bedrijfsboekhouding).

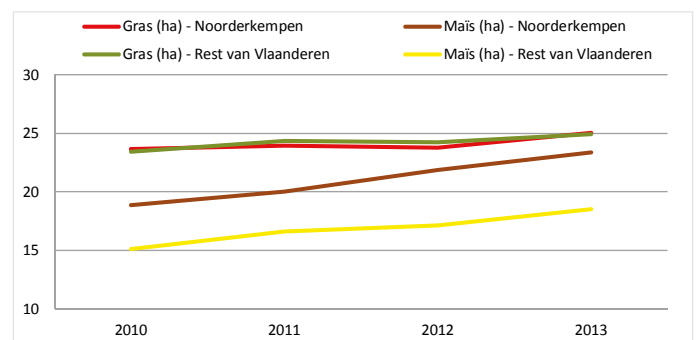
De gevolgen zijn dat landbouwers zoeken naar maximale opbrengsten per ha om zodoende zo min mogelijk voeder van buiten het bedrijf te moeten aankopen. Een perceel maïs (16.000 kg ds/ha) levert meer kg ruwvoer op dan grasland (11.500 kg ds/ha) en het telen van maïs is bovendien minder arbeidsintensief (internetbron 1 en 2).

Hierdoor verschuift de teeltkeuze van grasland naar maïs (zie figuur 5).

Figuur 4. Evolutie in de melkveehouderij (bron Tiber bedrijfsboekhouding Boerenbond).

Figure 4. Evolution in the production of milk per hectare in the Noorderkempen and Flanders.

Figuur 5. Vergelijking ha maïs en gras tussen Noorderkempen en Vlaanderen.

Figure 5. Number of hectares of maize and grass in the Noorderkempen compared to Flanders.

De prijs van landbouwgrond in de Noorderkempen loopt tegenwoordig op tot 10 €/m². De pacht prijs van een perceel met maïs bedraagt in 2013 gemiddeld 324 €/ha, terwijl de gemiddelde pacht prijs voor maïs in Vlaanderen in 2013 271€/ha is (Tiber bedrijfsboekhouding). De hoge verkoop- en pacht prijzen wijzen erop dat landbouwers in de Noorderkempen sterk op zoek zijn naar landbouwgrond om hun mest op af te zetten.

Als de mestgift in het voorjaar wegvalt, moet die mest verwerkt worden of vervoerd worden richting de akkerbouwgebieden. Dit brengt een extra kost voor de landbouwer met zich mee die momenteel niet vergoed wordt. Bij de berekening wordt ervan uitgegaan dat de landbouwers hun percelen niet voor 20 maart zouden bemesten. Doordat deze percelen in de praktijk toch nog bemest worden voor 20 maart, verloopt de verschraling van de percelen zeer traag. De praktijk leert dat Grutto's een kleine verschraling verkiezen om tot broeden te komen. Grutto's zijn uitgesproken plaatstrouw waardoor het een paar jaar duurt voor ze de weg gevonden hebben naar percelen met een BO.

Uit eigen monitoring blijkt dat percelen die onder BO weidevogelbeheer komen bijna de hele eerste duurtijd van het contract nodig hebben eer ze geschikt zijn voor broedende weidevogels. Bestaande graslanden zijn nog te voedselrijk en het aandeel Engels raaigras is vrij hoog. Zoals eerder aangehaald blijft de bemestingsnorm van de percelen hetzelfde. Landbouwers mogen tussen 1 april en 15 juni (contracten vanaf 2015 tussen 20 maart en 22 juni) niet op de percelen komen. In de praktijk worden de percelen (indien niet te nat) voor 1 april met drijfmest bemest. Naar effectiviteit zou dit beter niet gebeuren (zowel voor de landbouwer als voor de weidevogels), maar de bemestingsdruk ligt zeer hoog (zie hoger).

Door het intensief grondgebruik, de hoge mestdruk en de hoge melkproductie/ha in de Noorderkempen zijn landbouwers minder geneigd een beheerovereenkomst af te sluiten. Een uitgestelde maaidatum betekent dat minder kg gras geoogst kan worden, wat vervolgens via aankoop van dure soja moet worden gecompenseerd. De huidige vergoedingen van een beheerovereenkomst met uitgestelde maaidatum van 698€ weegt niet op tegen de kosten die landbouwers op die manier moet maken in de Noorderkempen. De vergoeding van een beheerovereenkomst voor de landbouwers in de Noorderkempen zou ongeveer een 100 euro hoger moeten zijn (pers. med. Diane Schoonhoven).

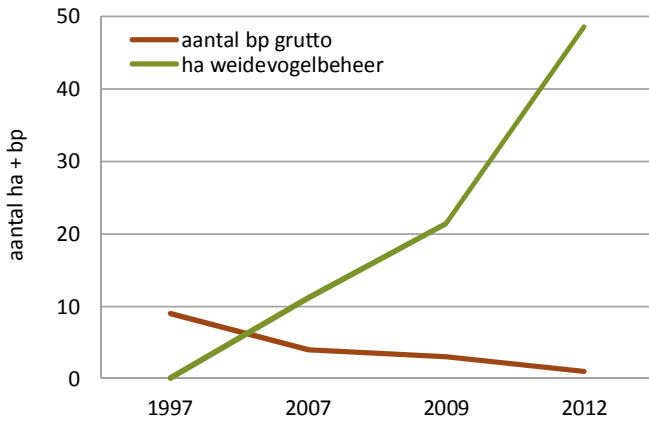
Brechtse Heide

In de Brechtse Heide is vanaf 2009 een landschapsbeheerplan goedgekeurd (Landschapsbeheerplan Brechtse Heide, 2009) en worden beheerovereenkomsten gebiedsgericht ingezet voor o.a. weidevogels. Er zijn in dit gebied geen percelen in natuurbeheer (met weidevogelstelling) bij Natuurpunt of ANB. Dus het aantal hectaren weidevogelbeheer betreft alleen beheerovereenkomsten.

Figuur 6 geeft het aantal ha weidevogelbeheer door beheerovereenkomsten per jaar vergeleken met het aantal broedparen Grutto binnen de Brechtse heide. Op percelen BO met weidevogelbeheer wordt alleen aan uitstel maaidatum of uitstel beweidingdatum gedaan. De percelen zijn voor minstens vijf jaar grasland. Ondanks deze inspanningen zien we een blijvende afname van het aantal Grutto's in de Brechtse Heide. Studies in Nederland hebben aangetoond dat de relatie aantal ha onder beheerovereenkomsten en aantallen broedparen weidevogels geen 1 op 1 relatie is (Kleijn 2013).

Grutto *Limosa limosa*. (Foto: Adri De Groot, www.vogeldagboek.nl).

Figuur 6. Vergelijking ha weidevogelbeheer onder beheerovereenkomsten in de Brechtse Heide en aantal broedparen Grutto *Limosa limosa*.

Figure 6. Number of hectares of meadow bird management under meadow bird agreement in the Brechtse Heide compared to the number of breeding pairs of Godwit *Limosa limosa*.

Het INBO heeft de impact van beheerovereenkomsten op biodiversiteit in Vlaanderen onderzocht waarbij de Brechtse Heide één van de onderzoeksgebieden was voor weidevogelbeheer. Het INBO kon geen algemene conclusies trekken over de effectiviteit van het weidevogelbeheer. Wel werd vastgesteld dat de totale oppervlakte waarop maatregelen werden toegepast regelmatig een positief effect had op de abundantie en/of soortendiversiteit van broedvogels. Voor de Brechtse Heide werd een negatief effect vastgesteld

(Feys *et al.* 2013), in de studie wordt geen uitspraak gedaan over de reden hiervoor. Uit eigen bevindingen blijkt dat het minstens 3 tot 4 jaar duurt voordat percelen, waarop met een beheerovereenkomst weidevogelbeheer gestart wordt, aantrekkelijk worden voor weidevogels. De meeste hectaren BO in de Brechtse Heide zijn afgesloten vanaf 2011 en dus valt te verwachten dat vanaf 2014-2015 resultaten op het terrein zichtbaar worden. Voor de Brechtse Heide speelt de beperkte openheid een voorname rol. Hierdoor zijn maar een klein aantal percelen geschikt als broedgebied. In figuur 7 stelt de rode cirkel een openheid van 500 meter voor. Dit wil zeggen dat er binnen deze cirkel zo goed als geen opgaande landschapselementen zijn die de openheid beperken. De zone binnen deze cirkel was tot 2006 het beste gebied voor weidevogels met nog enkele broedparen Grutto. In 2008 begon men gebiedsgericht te werken met BO's. De blauwe percelen zijn beheerovereenkomsten met uitstel maai datum of beweidingsdatum. Deze percelen liggen op de rand van de rode cirkel. De beste percelen voor weidevogels zitten dus niet onder een BO. In de Brechtse Heide staan veel bosjes en bomenrijen die de openheid beperken (groen en lichtgroen). Door de beperkte openheid ligt de predatiedruk zeer hoog. In 2011 was ten gevolge van predatie van nesten en pulli half mei al geen alarmerende vogel meer te bespeuren alhoewel veel percelen nog niet waren gemaaid of bewerkt.

BO's zijn overeenkomsten op vrijwillige basis en daardoor is het zeer moeilijk om juist voor die percelen die omwille van openheid geschikt zijn gericht een BO af te sluiten (zie figuur 7). Dat verklaart waarom het aantal Grutto's blijft dalen en ook waarom de studie van het INBO een negatief effect heeft vastgesteld op soortendiversiteit, abundantie van broedvogels en Kievit. Het aantal hectaren onder BO

Figuur 7/ Figure 7. Brechtse Heide.

in de Brechtse Heide zegt niets over de effectiviteit van beheerovereenkomsten. Met het afsluiten van beheerovereenkomsten is er nog geen oplossing, het totale plaatje moet kloppen en dat omvat onder meer nestgelegenheid, voedsel voor de kuikens, aaneengesloten oppervlakte onder weidevogelbeheer, voldoende rust en lage predatiedruk.

Toekomst

Beheerovereenkomsten weidevogels kunnen alleen succes hebben als ze worden afgesloten in de beste weidevogelgebieden, met een voldoende oppervlakte en een beperkt verschravingsbeheer. De praktijk leert dat het zeer moeilijk is om uitsluitend met beheerovereenkomsten in de Noorderkempen voldoende dekking van maatregelen te halen. Eén van de oorzaken zijn de lage vergoedingen die landbouwers krijgen om aan weidevogelbeheer te doen in verhouding tot de zeer hoge grondprijzen en hoge bemestingsdruk in de Noorderkempen. De vergoedingen zijn nationale gemiddelden en voor een dure landbouwregio zoals de Noorderkempen zijn deze prijzen te laag. Hierdoor is het minder interessant voor landbouwers om beheerovereenkomsten af te sluiten. Het is efficiënter om met regionale vergoedingen te werken in de toekomst, zodat de landbouwer per regio de correcte vergoeding krijgt voor zijn inspanningen.

Binnen de Noorderkempen zijn er verschillende RVK'n met natuurbouwzones met doelstelling weidevogelbeheer, alsook twee Natuurpuntreservaten met weidevogelbeheer. De reservaten fungeren als kuikenweides en "broedkamers" en de percelen met beheerovereenkomsten kunnen als extra broedgebied en foerageergebied voor volwassen vogels dienen. Op deze manier worden beheerovereenkomsten efficiënt, gebiedsgericht en doeltreffend ingezet.

Goede weidevogelgebieden zonder storingsbronnen (wegen, bomen, gebouwen) en met stabiele aantallen hebben een gemiddelde oppervlakte van ca. 50 ha als ze deel uitmaken van een metapopulatie (Van 't Veer *et al.* 2008). In de praktijk zijn – vermits er toch steeds enige vorm van verstoring optreedt – de stabiele gebieden groter en nemen ze een oppervlak in van ca 150 ha. In ecologisch onderzoek wordt voor een duurzaam levensvatbare populatie uitgegaan van ten minste 50 reproducerende vrouwtjes. In optimaal ingericht gruttobiotoop kunnen broeddichtheden gehaald worden van 20-30 paren per 100 ha. In dat geval zou een minimumoppervlakte 170-250 ha omvatten. In de zoektocht naar kerngebieden voor Nederland wordt als uitgangspunt daarom 250 ha gehanteerd (Teunissen *et al.* 2012). In recent Nederlands onderzoek blijkt dat kleine weidevogelreservaten (32 ha) zonder optimale landschapomgeving, mits goede inrichting en beheer toch zeer hoge dichtheden behaald worden en er geen noemenswaardig effect van predatie (vos) is (Van Schie & Visser, 2015). In de Noorderkempen liggen verschillende kleinere gebieden (<25 ha). Eigen bevindingen bevestigen het onderzoek van Van Schie & Visser dat ook kleinere gebieden goede populaties kunnen herbergen als het beheer en de inrichting volledig afgestemd zijn op weidevogels (bv De Hees en RVK Merksplas). Deze gebieden zijn echter nog kleiner (10- 20 ha) dan in het Nederlands onderzoek en dan is de duurzaamheid van het gebied op lange termijn niet gewaarborgd (zie hoger). Een minimum oppervlakte van 40-50 ha lijkt ons een voorwaarde voor toekomstige weidevogelgebieden in de Noorderkempen.

Het pakket nestbescherming is niet meer opgenomen in het Vlaams Programmadocument voor Plattelandsontwikkeling (PDPO III). Nestbescherming is een essentieel onderdeel van weidevogelbescherming. Het is nog steeds de meest efficiënte manier om nesten te beschermen zonder landbouwers zwaar financieel te moeten vergoeden of claims te leggen op landbouwgrond. In de

Noorderkempen wordt deze maatregel vooral toegepast om kievitnesten te beschermen. Kievit broedt binnen de Noorderkempen voor 90 % op maisland. Eigen bevindingen leren dat alleen die Kieviten waarbij effectieve nestbescherming wordt toegepast hun eerste legsel kunnen uitbroeden. Het overgrote deel van de kievitnesten wordt in april vernietigd. Kieviten moeten wachten tot begin mei (wanneer de maïs is gezaaid) om een succesvol nest te kunnen uitbroeden. Het zou jammer zijn moest deze efficiënte maatregel helemaal uitdoven.

De predatiedruk is de laatste 30 jaar enorm toegenomen (Geldt *et al.* 2013). Onderzoek toont aan dat predatie van weidevogels plaatselijk een gevoelige slag kan toebrengen als de kwaliteit van het gebied niet goed is (Schekkerman & Teunissen 2006). Predatiedruk kan men echter sterk verlagen door gebieden goed in te richten. Door de toegenomen predatiedruk is het van essentieel belang dat er voldoende rekening gehouden wordt met de openheid van het landschap tijdens de inrichting. Nederlands onderzoek spreekt van een gemiddelde zichtafstand van minstens 400 meter als voorwaarde voor de instandhouding van een populatie (Teunissen *et al.*, 2012). Eigen ervaring bevestigt deze stelling voor de Noorderkempen. Maar ook na de inrichting is het belangrijk dat openheid blijft gehandhaafd.

In de goedgekeurde IHD- (instandhoudingsdoelstellingen) rapporten van de Natura 2000 gebieden Turnhoutse Vennen en Wezelse Heide worden bijkomende oppervlaktes (200 ha) gevraagd voor nat grasland. Vooral voor de Wezelse Heide is deze input essentieel. De Wezelse Heide en omgeving was tot begin jaren negentig (toen nog 100 broedparen Grutto) het beste gebied voor de soort in de Noorderkempen. In 2012 zijn er nog maar 7 broedparen over. Grutto is geen doelsoort binnen de vogelrichtlijnggebieden, maar het vogelrichtlijngebied kan wel een grote bijdrage leveren voor Grutto door de oppervlakte nat grasland die moet ingevuld worden.

Tot zo ver de theorie. In de praktijk zijn er toch een paar nadelen. Momenteel is er geen enkele timing voor de realisatie op terrein van die 200 ha nat grasland. Gezien de sterke achteruitgang van Grutto in het agrarisch landschap van de Noorderkempen (zie *Natuur.oriolus* 81(1)), is elk jaar dat we verliezen er één te veel. Vermoedelijk zullen we tegen 2030 de gruttipopulaties enkel nog terug vinden in een paar natuurreservaten. Hierdoor zal de metapopulatie van de Noorderkempen nog sterker onder druk komen te staan, waardoor de kans vergroot dat de populatie helemaal keldert. Het Turnhouts Vennengebied ligt zowel in vogel- als habitatrichtlijngebied (SBZ-V en SBZ-H). Er moet rekening gehouden worden met de Instandhoudingsdoelen (IHD) van beide SBZ's. Voor het Turnhouts Vennengebied zijn vanuit het habitatrichtlijngebied vooral doelen in de heidesfeer vooropgesteld. Ideaal zou zijn dat de heidedoelen in het kader van het habitatrichtlijngebied vooral tegen de wegen aan komen te liggen zodat het achterliggend weiland voor de weidevogels interessant kan blijven. Grutto's broeden (in regel) niet op minder dan 100 m van een weg (Brandsma 1988; Vandewalle 1991), maar meer centraal in een gebied waar ze beter beschermd zijn tegen predatoren. Op die manier kunnen de verschillende heidestukken binnen het Turnhouts Vennengebied met elkaar verbonden worden zonder de Gruttipopulatie aan te tasten.

Conclusie

Om de aanwezige metapopulatie van de Noorderkempen van Grutto in de toekomst alle kansen te geven, moet er dringend iets gebeuren. Met beheerovereenkomsten alleen zullen de weidevogels niet gered worden. Enkel een gebiedsgerichte aanpak kan de metapopulatie Grutto redden. Een door de verschillende partners die een bijdrage kunnen en willen leveren gedragen visie is hiervoor onontbeerlijk.

Momenteel bestaan er verschillende deelgebieden in de Noorderkempen met een mooie gruttopopulatie. Deze deelgebieden moeten versterkt worden zodat veranderingen in de leefomgeving beter gebufferd zijn. Dit kan door bestaande reservaten en natuurbouwzones uit te breiden of aanvullend beheerovereenkomsten in te zetten in deze gebieden.

Gebieden van 40 - 50 ha goed ingericht (optimale landschapskwaliteit) en beheerd weidevogelgrasland kunnen voldoende zijn zodat een lokale populatie zichzelf in stand kan houden, op voorwaarde dat deze gebieden deel uitmaken van een metapopulatie en dat het gerealiseerde weidevogelhabitat van voldoende kwaliteit is (cruciale factor). Kleinere gebieden (< 40 ha) zullen op lange termijn niet voldoende reproductie leveren en niet bestand zijn tegen veranderende omstandigheden zoals daling van het grondwater en predatie. Als de landschapskwaliteit niet voldoende is, zullen kerngebieden van 250 ha nodig zijn om op lange termijn een duurzame populatie te garanderen.

Te kleine gebieden zoals De Hees krijgen het moeilijk na verloop van tijd. Alleen het Turnhouts Vennengebied heeft momenteel een stabiele grote lokale populatie die ook op zichzelf zou kunnen bestaan. Belangrijkste aandachtspunten om de verschillende deelgebieden te versterken en ontwikkelen zijn openheid om predatie onder controle te houden, voedselaanbod voor de kuikens en totale oppervlakte onder weidevogelbeheer zodat een zo goed mogelijk hydrologisch beheer kan gevoerd worden.

In het kader van de IHD's kunnen er nieuwe impulsen voor de metapopulatie Grutto komen voor het SBZ 'Wezelse Heide' en SBZ 'Turnhoutse Vennen'. Maar als de verwezenlijking van de IHD's te lang duurt, onvoldoende of niet kan gerealiseerd worden, dan zullen de Grutto en veel andere weidevogels niet verder geholpen worden. We verliezen vooral veel kostbare jaren, die we eigenlijk niet hebben. Daarom is het belangrijk om een visie uit te werken op korte termijn om te zorgen dat de gruttopopulatie een toekomst heeft.

Predatie bij weidevogels is een gevoelig onderwerp. Zoals eerder gesteld kan predatie een probleem zijn in gebieden met een slechte landschapskwaliteit voor weidevogels. In de Brechtse heide bijvoorbeeld is dit een gekend probleem. Door bij de inrichting en het beheer van weidevogelgebieden voldoende rekening te houden met openheid en voldoende oppervlakte onder weidevogelbeheer, moeten de weidevogels zelf in staat zijn om de predatiedruk baas te blijven.

Stijn Leestmans, Cardijnlaan 1, B-2200 Herentals
Stijn.leestmans@vlm.be, Vlaamse Landmaatschappij

Marc Smets, Maria van Zimmerenstraat 21, B- 2300 Turnhout
marcct.smets@belgacom.net conservator Turnhouts Vennengebied
(NP Turnhoutse Kempen)

Referenties

- Brandsma O.H. 1988. 'Onderzoek weidevogelbeheer in het reservaatgebied Giethoorn – Wanneperveen II.' DBL-rapport, Utrecht: 55.
- Feys S., G. Vermeersch & L. De Bruyn 2013. *Inschatting van de impact van beheerovereenkomsten op de biodiversiteit in Vlaanderen*. Rapporten van het Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek 2013 (INBO.R.2013.909755). Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek, Brussel.
- Geld, J. van der., Groen, N.M., Veer, R. van't. 2013. Weidevogels in een veranderend landschap: meer kleur in het grasland. KNNV Uitgeverij, Zeist.
- Kleijn D. 2013. De effectiviteit van Agrarisch Natuurbeheer. Alterra, Wageningen.
- Landschapsbeheerplan Brechtse Heide*. 2009. Dienst Duurzaam Milieu- en Natuurbeleid, Departement Leefmilieu, Provincie Antwerpen.
- Leestmans S. 2001. *Evaluatie en voorspelling van effecten van ruilverkavelingswerken op de weidevogelstand met behuld van computermodellen*, Eindwerk 2001, Hogeschool Brabant, Breda.
- Leestmans S. & T. Vermeulen 2010. *Uitvoering monitoringsprogramma RVK Weelde. Module Avifauna, jaar +5 (2009)*. Vlaamse Landmaatschappij, Provinciale afdeling Antwerpen.
- Leestmans S. & T. Vermeulen 2013. *Uitvoering monitoringsprogramma RVK Weelde (in voorbereiding). Module Avifauna, jaar +9 (2013)*. Vlaamse Landmaatschappij, Regio Oost.
- Oosterveld E.B., D. Kleijn, H. Schekkerman 2008. *Ecologische kenmerken van weidevogeljongen en de invloed van beheer op overleving*. Kennisoverzicht en effectiviteit van maatregelen. Kenniskring weidevogellandschap, Ede.
- Schekkerman H., W. Teunissen 2006. Predatie: een probleem erbij voor onze weidevogels. *De Levende Natuur* 107:121-135.
- Schroeder J. 2010. *Individual fitness correlates in the Black-tailed Godwit*. Proefschrift Rijksuniversiteit Groningen.
- Struyf P. 2001. *Op zoek naar weidevogelgebieden in de ruilverkaveling Rijkvovorsel – Wortel*. Vlaamse Landmaatschappij, Provinciale afdeling Antwerpen. 29.
- Teunissen W., A. Schotman, L. Bruinzeel, H. ten Holt, E. Oosterveld, H. Sierdsema, E. Wymenga, P. Schippers & D. Melman 2012. *Op zoek naar kerngebieden voor weidevogels in Nederland*. Alterra, Wageningen.
- Vandewalle J. 1991. *Factoren die het broedsucces van weidevogels beïnvloeden*. Antwerpen, UIA, 54
- Van't Veer R., H. Sierdsema, C.J.M. Musters, N. Groen & W. Teunissen 2008. *Weidevogels op landschapsschaal, ruimtelijke en temporale veranderingen*. Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit. Directie Kennis Ede.
- Van Schie & Visser 2015. Hydrologische maatregelen voor weidevogels. *Vakblad Natuur, Bos en Landschap* 3: 15-19.

Webreferenties

- bronvermeldingen: Gras: Handboek Melkveehouderij: <http://www.wageningenur.nl/show/Handboek-Melkveehouderij.htm>.
- Mais: Handboek Snijmais: <http://www.wageningenur.nl/Expertises-Dienstverlening/Onderzoeksinstituten/livestock-research/Faciliteiten-producten/Handboek-Snijmais.htm>

Samenvatting- Summary - Résumé

Het weidevogelbeheer in de Noorderkempen is afgestemd op Grutto. We bespreken aan de hand van drie gebieden de noden en problemen waar Grutto mee te maken heeft.

De belangrijkste punten waaraan voldaan moet worden, zijn voldoende grote oppervlakte weidevogelbeheer, goed ingerichte en beheerde percelen voor weidevogels en voldoende openheid voorzien in het landschap zodat predatoren makkelijker op afstand kunnen gehouden worden.

Vanaf 2000 kunnen landbouwers beheerovereenkomsten afsluiten in Vlaanderen. Ondanks een sterke stijging in Vlaanderen blijft de Noorderkempen sterk achterop hinken met het aantal ha onder een beheerovereenkomst. Dit heeft voornamelijk te maken met de grote grond- en bemestingsdruk in de Noorderkempen. In de Noorderkempen moet per ha bedrijfsoppervlakte de mest van 1.7 koe worden afgezet, terwijl dat in de rest van Vlaanderen 1.4 koe is. De vergoeding die een landbouwer krijgt voor uitstel van de maaidatum (698 €) is het gemiddelde voor Vlaanderen. Voor de Noorderkempen zou deze vergoeding ongeveer 100 € hoger moeten liggen om de kosten te vergoeden. Dit alles maakt dat beheerovereenkomsten afsluiten in de Noorderkempen geen evidentie is voor landbouwers.

Op termijn vermoeden we dat alle weidevogelgebieden in de Noorderkempen best een minimum oppervlakte beslaan van 40-50 ha, die natuurlijk ook goed ingericht en beheerd moeten worden in functie van Grutto's.

De IHD doelstellingen binnen de twee Vogelrichtlijngebieden in de Noorderkempen kunnen een belangrijke bijdrage leveren voor het instandhouden van de metapopulatie van Grutto. In beide gebieden wordt 200 ha nat grasland gevraagd waarvan weidevogels mee kunnen profiteren. Maar als de verwezenlijking van de IHD's te lang duurt, onvoldoende of niet kan gerealiseerd worden, dan zal het voor de Grutto en veel andere weidevogels te laat zijn. We verliezen vooral veel kostbare jaren, die we eigenlijk niet hebben. Daarom is het belangrijk om een visie uit te werken op korte termijn om te zorgen dat de grutttopopulatie een toekomst heeft.

Is there still a future for Black-tailed Godwits in the Noorderkempen (A)? Part 2: meadow bird management.

Meadow bird management in the Noorderkempen is focused on Black-tailed Godwit Limosa limosa. The needs and problems Black-tailed Godwits encounter are discussed from the perspective of three areas.

The most important demands of the species are a sufficient surface that is adequately managed in favour of meadow birds and open enough so that predators can be detected at a distance.

From 2000 onwards farmers must comply to the meadow birds agreement in Flanders in order to get a grant. Despite a remarkable increase in Flanders, the Noorderkempen falls behind in the number of acres that fall under these agreements. This is mainly due to the hugely insufficient area for spreading manure. In the Noorderkempen the per hectare culti-

vated land for "muck-spreading" is 1.7 cows, while in the rest of Flanders it is 1.4. The compensation farmers receive for postponing the mowing date (€ 698) is the mean for Flanders, whilst this should be € 780 in the Noorderkempen in order to compensate for the costs. This explains why it is difficult to find farmers in the Noorderkempen that are prepared to subscribe to meadow agreements.

In the long run we suspect meadow bird areas in the Noorderkempen should have a minimal surface of 40-50 hectares that should be well arranged and managed in favour of Black-tailed Godwits.

The conservation objectives within two areas of the Birds Directive in the Noorderkempen can deliver a major contribution to sustaining a viable metapopulation of Black-tailed Godwits. In both areas there is need for 200 hectares of moist grassland from which meadow birds can profit. But if the realization of the conservation objectives takes too long or if it is insufficient or fails, Black-tailed Godwits and other meadow birds are sidelined. And we will lose precious years, which we cannot afford. Therefore it's urgent to develop a view that can be given at short notice concerning the future prospects for the population of Black-tailed Godwits.

Y a-t-il encore un avenir pour la Barge à queue noire en Noorderkempen? Deuxième partie: la gestion des oiseaux de prairie

La gestion des oiseaux de prairies en Noorderkempen (Campine septentrionale) est adaptée à la Barge à queue noire Limosa limosa. Nous examinerons, au départ de trois zones, quels sont les nécessités et les problèmes auxquels la Barge à queue noire est confrontée.

Parmi les points les plus importants à respecter, il y a tout d'abord une superficie de gestion suffisamment étendue, des parcelles bien aménagées offrant suffisamment d'ouverture dans le paysage afin que les prédateurs puissent être tenus à l'écart.

Depuis l'an 2000, les agriculteurs ont la possibilité de conclure des conventions de gestion en Flandre. Si l'on considère le nombre d'hectares sous gestion en Flandre, la Noorderkempen a du mal à suivre. Ceci est dû à la pression exercée sur les terres et sur leur fertilisation.

En Noorderkempen, la fertilisation nécessite le fumier de 1,7 vache par hectare de terre cultivée tandis que dans le reste de la Flandre, le fumier de 1,4 vache suffit. La compensation que reçoivent les agriculteurs en échange du report de la date de fauchage (€ 698) correspond à la moyenne en Flandre. Pour couvrir les frais, cette somme devrait se situer autour de € 780. Cela explique pourquoi conclure un accord de gestion n'est pas une évidence pour les agriculteurs de la Noorderkempen.

Nous supposons qu'à long terme toutes les prairies de la Noorderkempen devraient couvrir un minimum de 40 à 50 ha, pour être aménagées et gérées en fonction de la Barge à queue noire.

Les objectifs de protection, au sein de deux zones régies par la directive oiseaux en Noorderkempen, peuvent contribuer au maintien d'une métapopulation de la Barge à queue noire. Ces deux zones devraient contenir 200 ha de prairie humide en fonction des oiseaux de prairie. Or, si on tarde à réaliser les objectifs de protection, même partiellement, toute aide pour la Barge à queue noire et beaucoup d'autres oiseaux de prairies sera vaine. Voilà pourquoi il est important d'élaborer une vision à court terme pour garantir l'avenir de la Barge à queue noire.